

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ז, 2017
מספר השאלון: 29281
נספחים: נספח לשאלה 7 (כרזה)
נספח לשאלה 8 (תצלומים)

היסטוריה דתי

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	—	—	—	40 נקודות
פרק שני	—	—	—	15 נקודות
פרק שלישי	—	חלק ראשון	—	11 נקודות
חלק שני	—	—	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	—	—	10 נקודות
סה"כ	—	—	—	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: הבא בתשובותיך עובדות, ואל תסתפק בהערכות כלליות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
ישום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 10 נקודות).

1. **הצג שני** הבדלים בין תנועת ההשכלה בחברה היהודית במערב אירופה לבין תנועת ההשכלה בחברה היהודית במזרח אירופה.
הסבר את הקשר בין אחד מן ההבדלים שהצגת לבין החברה הכללית שבתוכה חיו היהודים.
2. **הצג** את ההתלבטות שהייתה משותפת לזרם הַנְאֹר־אורתודוקסי ולזרם יהודי נוסף שלמדת עליו, שפעלו במהלך המאה ה־19.
הסבר את דרך ההתמודדות של כל אחד מן הזרמים (הזרם הַנְאֹר־אורתודוקסי והזרם הנוסף שבחרת) עם ההתלבטות שהצגת (סך הכול – שתי דרכי התמודדות).
3. **הסבר** מחלוקת שהייתה בין הציונות המדינית לבין הציונות המעשית.
הסבר את הסיבה להקמת תנועת המזרחי.
4. בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20 היו לקבוצות בארץ דעות מגוונות בנוגע לצביון הדתי של היישוב היהודי בארץ־ישראל.
בחר באחד מן האירועים שלמדת עליהם: מינוי רבנים ביישוב החדש אן מסע הרבנים במושבות.
הצג את הרקע לאירוע שבחרת בו.
הצג כיצד באירוע זה בא לידי ביטוי שיתוף הפעולה בין קבוצות שונות ביישוב.

5. **הצג שני** מרכיבי זהות של ערביי ארץ-ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה.
ציין את השינוי בזהות של ערביי ארץ-ישראל ל**אחד** מלחמת העולם הראשונה, וה**סבר** גורם **אחד** לשינוי זה.
6. בשנים 1936-1939, במהלך המרד הערבי הגדול, התרחשו בארץ-ישראל מאורעות דמים.
הצג שינוי **אחד** שחל בכוח המגן של היישוב היהודי בעקבות המאורעות האלה.
הסבר את העמדות של **ההגנה** ושל **האצ"ל** בשאלת ה"**הבלגה או תגובה**" כלפי הטרור הערבי בתקופה זו (סך הכול – **שני** הסברים).

פרק שני (15 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-8.

- 7.** בנספח לשאלה 7 מוצגת כרזת גיוס לצבא הבריטי מתקופת מלחמת העולם השנייה. התבונן בכרזה וענה על שני הסעיפים א-ב.
- א.** על פי הכרזה, ציין את הסיבה שבגללה חשוב להתגייס לצבא הבריטי.
- הצג שני** רכיבים הנראים בכרזה, שבאמצעותם ניסה הצייר לשכנע צעירים יהודים להתגייס. היו יהודים שהיסקו להתגייס לצבא הבריטי. על פי מה שלמדת, **הצג שתי** סיבות להיסוס שלהם. (9 נקודות)
- ב.** **הסבר** מדוע התנגדו הבריטים להקמת הבריגדה היהודית עד שנת 1944.
- הצג** את תרומתה של הבריגדה היהודית למאמץ המלחמתי של הבריטים בסוף מלחמת העולם השנייה. (6 נקודות)
- 8.** בנספח לשאלה 8 מוצגים תצלומים שקשורים למושג "קידוש החיים" מתקופת השואה. התבונן בשני התצלומים, וענה על שני הסעיפים א-ב.
- א.** **הצג** מהו ערך "קידוש החיים", **והסבר** את חשיבותו בתקופת השואה.
- הסבר** מדוע **כל אחד** משני התצלומים קשור לערך של "קידוש החיים" בתקופת השואה (התייחס לכל תצלום בנפרד). (9 נקודות)
- ב.** ביטויים נוספים של "קידוש החיים" בתקופת השואה התגלו בספרות השו"ת (שו"תים).
- הצג שני** קשיים שרבנים נאלצו להתמודד עמם בתקופת השואה, בְּבוֹאֵם לענות על השאלות שהופנו אליהם. (6 נקודות)

פרק שלישי

חלק ראשון (11 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 9-10.

9. **הצג** את הדילמה שהייתה לאנשי המחתרות בחלק מהגטאות בנוגע לעיתוי (זמן) המרד, **והסבר** מדוע דילמה זו התעוררה רק משנת 1942 ואילך. **הצג** את ההחלטה שהתקבלה בעקבות דילמה זו בגטו וילנה אן בגטו ורשה.
10. בחר באחת ממלחמות ישראל שלמדת עליהן: מלחמת ששת הימים אן מלחמת יום הכיפורים. **ציין** את שם המלחמה שבחרת, ואת שמות כל המדינות שנלחמו נגד ישראל במלחמה זו. **הצג** שתי תוצאות מדיניות של המלחמה.

חלק שני (24 נקודות)

לפניך שני קטעים העוסקים בעליית יהודי אתיופיה: קטע I – עדות, וקטע II – מחקרי. עיין בשני הקטעים, וענה על שתיים מן השאלות 11-13 שבעמוד הבא.

I. "בכל ליל סדר, לאחר שמספרים ביציאת מצרים, נהוג אצלנו – במשפחות של עולי אתיופיה – להקשיב בשקיקה [בהתלהבות] לאחד הפרקים המפוארים בתחיית העם היהודי – יציאת יהודי אתיופיה. אל תטעו, איננו מתכוונים לתצלומים שנצרכו בתודעה שנראים בהם עולים חדשים יושבים צפופים במטוסי ג'מבו. הפרק שאנחנו מדברים עליו התחיל עוד לפני שספינות חיל הים הגיעו כדי להשתתף במבצע העלייה, ובטרם צילמו במדבריות את הדמויות עולות למסוקי חיל האוויר באישון לילה. נכון, למדינת ישראל יש חלק בעליית יהודי אתיופיה, איש אינו מתכחש לזה, אולם הדגש המרכזי שניתן למעשיהם של נציגי המדינה – הבאנו אותם, הצלנו אותם, העלינו אותם, צילמנו אותם – גרם לעולים להיראות פסיביים. ומה ש"שכחו" לציין בתחילת כל תיאור של העלייה מאתיופיה: 'אלפים מיהודי אתיופיה צעדו לגבול סודן והמתינו שם במחנות זמניים עד להובלתם לישראל'. למעשה, התיאור הקצר הזה הוא לב לבו של הסיפור."
(מעובד על פי עדות מתוך: <http://cafe.themarker.com/post/3275391>)

II. חלום השיבה מגלות ממושכת לישראל היה רעיון מרכזי בחברה היהודית המסורתית באתיופיה, ולאור זאת אפשר להבין את הנכונות להתמודד עם הקשיים בדרך. יהודי אתיופיה היו מודעים לסכנות: המסלול עובר בשבילי הרים ובשטחי מדבר ומצויים בו מכשולים אנושיים וחיות טרף. יתרה מכך, הם ידעו שהיציאה מאתיופיה מנוגדת לחוק, ומי שיעשה זאת יסתכן בעונש חמור. לפיכך היהודים שהחליטו לצאת לדרך עשו צעד אמיץ מאוד [...]
האידאולוגים הציוניים, שעסקו בבניית ישראל החדשה (החל מהקמת המדינה), פָּאָרוּ את דמותו של הישראלי האידאלי בעל העוצמה ואומץ הלב [...]. אך על אף שיהודי אתיופיה ראו את עצמם גיבורים – לא זכה אומץ לבם לשום הֶד [התייחסות] בחברה הישראלית [...]. ייתכן שהדבר קשור להשפעת אמצעי התקשורת: בתקופה שבה נערך "מבצע משה" (1984–1985) הגיעו הבצורת והרעב באתיופיה לשיאם, ותחנות טלוויזיה מכל רחבי העולם שידרו תמונות קשות של מציאות זו. היו אלה מסרים בעלי עוצמה אדירה. לפיכך, אף על פי שיהודי אתיופיה זכו לכינוי 'הציונים האחרונים', ואף על פי שאלפים מהם הגיעו לארץ במהלך שבע השנים שלפני "מבצע משה", הרי שרוב הישראלים ראו בהם פליטים הנמלטים מרעב, ולא עולים מטעמים אידאולוגיים.

אני סבור שגורם נוסף תרם לשלילת תואר הגבורה מיהודי אתיופיה: הישראלים נוטים לראות את עצמם 'מצילי היהודים בעולם'. הגדרה זו של היחסים: הישראלי בצד ה'נותן' והעולה מאתיופיה בצד ה'מקבל', התקבעה מנקודה זו ואילך בתודעתם של הישראלים הוותיקים.

(מעובד על פי בן עזר, ג' [2007]. המסע: סיפור המסע של יהודי אתיופיה לישראל 1977-1985. תל אביב: מודן, עמ' 84, 155-156, 225, 234-235)

11. מדינת ישראל הייתה מעורבת באופן פעיל בהעלאת יהודים מאתיופיה בשנות ה-80. על פי מה שלמדת, **הצג** את הסיבה למעורבות פעילה זו. על פי קטע I, **הסבר** מהי הבעיה, לדעת נותן העדות, בהדגשה היתרה שניתנה למעורבות זו של מדינת ישראל.
12. העלייה מאתיופיה הייתה עלייה אידאולוגית, והעולים אף כונו "הציונים האחרונים". **הסבר** אמירה זו על פי קטע II. **הצג**, על פי מה שלמדת, את ניסיון העלייה של אבא מהרי לארץ (1862).
13. בקטע II נכתב: "האידאולוגים הציוניים שעסקו בבניית ישראל החדשה פָּארו את דמותו של הישראלי האידאלי בעל העוצמה ואומץ הלב". על פי מה שלמדת, **הצג** מה הייתה מדיניות "כור ההיתוך". **הסבר** מדוע הונהגה מדיניות זו בארץ בשנות ה-50. על פי קטע II, **הסבר** מדוע, לטענת המחבר, לא זכתה גבורתם של יהודי אתיופיה "לשום הַד בחברה הישראלית".

פרק רביעי (10 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15.

14. במאה ה-19 החליטו רבים מתושבי אירופה לעזוב את מקומות מגוריהם בכפרים ולעבור לערים הגדולות, ואף להגר אל מחוץ למדינה או אל מחוץ ליבשת שנולדו בה.
- **הצג** את הרקע לתופעות העיור וההגירה.
- אילו חייֵת במאה ה-19 בכפר באירופה — האם היית בוחר להישאר בכפר, לעבור לעיר גדולה באירופה או להגר לארצות הברית? **נמק** את בחירתך, **והצג** חיסרון אחד להחלטה זו.
15. הסכמי שביתת הנשק עם מדינות ערב (1949), הסכם השלום עם מצרים (1979) והסכם השלום עם ירדן (1994) הם אבני דרך בתולדות מדינת ישראל.
- איזה מההסכמים הוא לדעתך החשוב ביותר? **נמק** את דבריך.
- בהסכם שכתבת עליו, **הצג** את האינטרס (הרווח) של הצד **הערבי** ואת האינטרס של **מדינת ישראל**, **וציין** על מה נדרשה מדינת ישראל לוותר תמורת הסכם זה.

בהצלחה!

נספח לשאלה 7 — כרזת גיוס לצבא הבריטי

**הצטרף אל חבריך!
אלוהיך אל תפחד!**

הגן על מולדתך!

וּלְיָדָי. זֶה אֶהָא

הַתְּגִיִּים מִיָּד!

נספח לשאלה 8 — תצלומים מתקופת השואה

מטבח עממי לילדים בגטו ורשה

מתוך: גוטמן י' (1999), *שואה וזיכרון*, מרכז זלמן שזר, עמ' 61

כיתת לימוד בגטו לודז'

<http://zachor.michlala.edu/inquiry/arch.aps>